

ПЕРИОДИЗАЦИЈА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ ЈОВАНА СУБОТИЋА

Поред бројних других подручја у којима се са успјехом исказивао, Јован Суботић је оставио трага и у теорији српске књижевне историје. Он није био историчар књижевности, али је у неким својим радовима који припадају овој науци дошао до рјешења која су често примјењивана и преузимана, а ни до данас нису изгубила своју оправданост. Иако у расправи „Неке черте из повестнице сербског књижества” књижевноисторијски доста поуздано сагледава књижевност прве половине деветнаестог вијека, у њеној проширеној варијанти на њемачком језику те у предговору антологији *Цветник српске словесности* Суботић успоставља самосвојан периодизацијски концепт цјелокупне српске књижевности, потврђујући тиме један од кључних принципа сваке релевантне књижевне историје: да се поједини дијелови једне националне књижевности, као и питање законмјерности њеног развитка, не могу приказати без увида у њену цјелину. Књижевноисторијска рјешења која је утемељио представљају Суботића као свестраног ствараоца који је умιο да књижевноисторијски мисли и имао изражену књижевноисторијску свијест.

Кључне ријечи: Јован Суботић, историја српске књижевности, књижевноисторијска свијест, периодизација српске књижевности.

1. Статус Јована Суботића у српској књижевности у битној мјери одредила су два негативна, изразито нетачна, књижевноисторијска суда изнесена о његовом дјелу. Оба су изrekli угледни историчари српске књижевности.

Јован Скерлић у *Историји нове српске књижевности* Суботићев портрет закључује сурово негаторском формулацијом: „Суботић је имао јаку радну снагу и велике амбиције, и што је један човек без талента и дух без оригиналности могао дати, то је он дао. Он је у српској књижевности остао као примерак одличног медиокритета” (SKERLIĆ 2006: 177). У одјелјку посвећеном Суботићу Скерлић, углавном, наводи основне ауторове биографске и библиографске податке, нотира утицаје под

¹ dusko.pevulja@flf.unibl.org

којим је Суботић био као пјесник и износи неколика запажања о његовом драмском раду. Укратко, за овако неповољан завршни суд Јован Скерлић не подстире увјерљиву аргументацију.

Већ на почетку књижевноисторијског портрета Јована Суботића Миодраг Поповић у *Историји српске књижевности: Романтизам* (књига 2) о овом ствараоцу саопштава негативну оцјену у облику доскочице: „Био је у мундиру не само на служби но и у књижевности: увек одмерен, дотеран, пун мудрих реченица, углачаних стихова и драма написаних по важешим поетикама” (ПОПОВИЋ 1985: 97). Анализирајући Суботићеве пјесничке збирке, поједине циклусе и пјесме, Поповић наглашава пјесникову неселективну подложност утицајима, стваралачку неоригиналност те поетичку неуједначеност. Сличне примједбе износи и поводом Суботићевих драма. Ако су критике поводом Суботићевих драма разложне (касније ће више пута бити потврђене!), необично је што Поповић не увиђа умјетничку аутентичност појединих Суботићевих пјесама, нарочито оних које тематизују судбину човјека, сложена питања његовог поријекла и суштине бића. Стиче се утисак да Поповић почетним оспоравањем, које претходи анализи, уопште није желио да проникне у врлине Суботићевог пјесничког гласа. Најзад, прилично суздржано, са доста чињеничких нетачности, Поповић се дотиче појединих Суботићевих књижевнотеоријских и књижевноисторијских радова.

Најодмјеренији је у сјенчењу стваралачког лика Јована Суботића био Славко Леовац у својој књизи *Портрети српских писаца XIX века*. Сматрајући поезију највреднијим дијелом Суботићевог књижевног рада, Леовац анализира његове најуспјелије пјесме у којима је неупитна пјесникова оригиналност. Он издваја циклусе и најбоље пјесме којих није мало и које по својим умјетничким домашајима представљају Суботића као значајног пјесника не само у оквирима епохе у којој је интензивно стварао и дјеловао (LEOVAC 1979: 87–98).

У зборнику *Заснивање националне критике* Драгиша Живковић изриче више афирмативних запажања о Јовану Суботићу наводећи његове бројне заслуге за српску књижевност на више планова. Према Живковићевом мишљењу, Суботић „је један од најзаслужнијих људи за правилно и теоријско и практично развијање наше књижевности у националном духу” (ŽIVKOVIĆ 1983: 16). Већ четрдесетих година деветнаестог вијека, као уредник *Сербског летописа*, Суботић у Матици српској усамљенички подржава Вукове идеје о српском језику и правопису. Као цензор за српске књиге одобриће за штампу књигу Ђуре Даничића *Рат за српски језик и правопис* (1847), „што није непознато, мада се довољно не истиче” (MILOSAVLJEVIĆ 2012: 27). Године 1847. предлаже Матици да се у *Сербском летопису* штампају прилози писани Вуковим правописом.

Одбија наредне године да се његова *Граматика*, награђена са сто дуката, штампа старим правописом².

Студија Петра Милосављевића под насловом „Књижевнотеоријска мисао Јована Суботића” једна је од најбољих која је до сада објављена о овом свестраном ствараоцу. Детаљном анализом Суботићевих небелетристичких књига и расправа, Милосављевић аутора *Науке о србском стихотворенију* представља као релевантног теоријског мислиоца чији главни радови из ове области ни до данас нису изгубили актуелност. Из комплекса теоријских питања којима је био посвећен Суботић, а које Милосављевић сагледава, у овом раду ћемо детаљније размотрити поједине аспекте књижевноисторијске мисли Јована Суботића.

2. Књижевноисторијска расправа Јована Суботића под насловом „Неке черте из повестнице србског књижества”, објављена у два наставка у *Србском летопису* (1846/1847), представља круну ауторовог рада на „формулисању поетике наше националне књижевности” (ŽIVKOVIĆ 1983: 19)³. Суботић књижевноисторијски представља српску књижевност од Доситеја Обрадовића до четрдесетих година деветнаестог вијека, због чега се његов текст једним дијелом може сматрати и као књижевнокритички осврт на књиге чијем објављивању је као савременик свједочио. И поред тога, Суботићева расправа је по свом претежном усмјерењу књижевноисторијска. Два мјеста увјерљиво назначавају његов књижевноисторијски концепт. Критикујући садржај књиге Емануела Јанковића *Физическо сочиненије о изсишенију и разделенију воде из ваздуха на земљу* (1787), Суботић закључује: „Ово је дело за повестницу нашег књижества значајно, јер оно показује да се књижество наше није из потребе народа ни из главе генија нашег родило, па показује да се не само страним утицањем почело него показује да се баш онако почело како не би требало” (SUBOVIĆ 1983). Слиједећи логику изнесеног запажања, уочавамо књижевноисторијски приступ за који су од подједнаке важности моменти који потврђују поетички курс који Суботић заговара и образлаже, али подједнако и они чиниоци који нису на линији тог модела. Аутор је очигледно свјестан да би без тако *отвореног* приступа свака аналитичка оп-

² Треба подсетити да је Суботић у два наврата уређивао *Србски летопис* (1842–1847. и 1850–1853). Био је и предсједник Матице српске (1868).

³ О Суботићу, Драгиша Живковић у предговору хрестоматији *Заснивање националне критике* износи наглашено афирмативан коначни суд: „За оно доба може Суботићу служити на част што је први дао тако и идеолошки и књижевно тачну оцену наше књижевности онога доба и што је успео да се објективно уздигне изнад страсти тадашње борбе у нашој књижевности и да укаже на револуционарни значај дела Вука Караџића, али и на заслуге романа Милована Видаковића (ŽIVKOVIĆ 1983: 21).

тика била непотпуна и селективна. На другом мјесту, Суботић разликује *становиште прошлости* и *становиште садашњости* кад оцјењује значај писаца, дјела, појава и књижевних тежњи, дакле, примарних елемената који улазе у регистар књижевноисторијских истраживања: „У историји литературе наше нема Давидовић оне важности коју је за време док је делао имао, и то зато што никоји особити правац не репрезентира” (SUBOTIĆ 1983: 205). Резултантни књижевноисторијски приказ једног раздобља успоставља се на пресјеку два вида темпоралног сагледавања: изохроног (унутрашњег) и спољашњег, накнадног (оног који је лоциран у временски тренутак из којег са та реконструкција врши).

Доситејево *Басне* (1788) Суботић сматра дјелом којим је утемељена нова српска књижевност. Зашто је овој књизи приписан толики значај? Зато што су басне написане народним језиком и зато што тематизују народне потребе: „Обрадовић је делом показао шта треба да се за народ пише и како ваља да му се пише. И заиста у следећујој десетини тако видимо двоје у књижевству, које је само његовим поводом постало, а то је: *прво, славено-србски језик и тежње на практичку народну корист*” (SUBOTIĆ 1983: 198). Због свега наведеног Доситејево мјесто у српској књижевности и култури је изузетно: „И на овај је начин могао Доситеј Обрадовић учитељем и просветитељем свога народа постати, и себи неувени венац славе и чести ивечити спомен у срцу народа прибавити” (SUBOTIĆ 1983: 197). Главни недостаци других књига из овога периода су у томе што нису саображене народним потребама, што су народу неразумљиве и некорисне.

Након Доситеја, велике заслуге за утемељење националне књижевности припадају Вуку Караџићу, који је своја дјела писао чистим народним језиком. Ни друге Вукове заслуге Суботић не пропушта поменути, нарочито реформу правописа, којој посвећује знатну пажњу. Занимљива је његова компарација између Вука и Доситеја: „Доситеј је увео народни језик у књиге, Вук нам је показао који је то народни језик; Доситеј нам је показао да треба народним језиком књиге писати, Вук пак показао нам је како треба да пишемо” (SUBOTIĆ 1983: 204). Јован Деретић је истакао двоструку важност Суботићеве расправе „Неке черте из повестнице србског књижевства”: „Тежиште његова прегледа је на два битна момента, на прихватању европске културе и на увођењу народног језика у књижевност” (DERETIĆ 1996: 63). На основу Суботићевих ставова могућно је сагласити се само са другом Деретићевом тврдњом. За прву нема упоришта у Суботићевим схватањима, јер је он у механичком преношењу европског искуства видио опасност за национални карактер књижевности за који се залагао: „Само је по себи јасно да је списатељ овога времена жарка ревност: народу своје користи европејске просве-

те наједаре прибавити – на стрампутицу навела” (SUBOTIĆ 1983: 196). Главне Суботићеве заслуге Деретић са разлогом види у његовом високом вредновању народне поезије која је извршила снажан утицај на конституисање националне књижевности. Поредиши српску народну поезију са репрезентативним пјесничким достигнућима других европских народа, при томе не занемарујући ни њену самосвојност, Суботић пише: „Поетичку дејствителност давала је пређашњост, поетичка дејствителност била је садашњост; одушевленије певца није било субјективно него објективно, није било начињено него непроизвољно. И тако је дејствителност оно што у српским народним песмама читатеља усхићава, дејствителност скрижђу поетичка, и опет сасвим истинита. Јединство материје и форме – друга је велика заслуга србске народне поезије, а особитост у изводу, као народни значај, треће што истим песмама особито место у поезији света, у реду са другима самосталнима даје. С овим се не могу ни други гдекоји ни од најпросвећенијих народа Европе похвалити; ово је преимућство у коме Србљи, чини нам се најближе до старих Грка стоје. Србска је поезија, као и грчка, прва особа са опредељеним, собственим, одликујућим значајем; у њој је индивидуална материја, индивидуална форма и индивидуална боја; подпуни, дакле, карактер. И само овако оправљене могле су народне песме онда изображеној Европи као неки феномен засијати, кад ниједна народна поезија смела није поред ученог стихотворства главе подићи; само тако могло је бити да су страни духови, који су на песме свога народа као на као тепање детета гледали, у српским народним песмамама глас новог, још у цвету младости раскоштствујућег Фива чули. Србске народне песме нису него као што су код других народа производи стихотворни најсилнијих генија у народу” (SUBOTIĆ 1983: 201–202).

Издавајући посебне моменте у конституисању нове српске књижевности (периода који разматра), Суботић се руководи сљедећим критеријумима: употреба народног језика, народни карактер (предмет) књижевности те аутентичност (изворност) књижевног стварања. Настојећи да што поузданије освијетли унутрашње кретање српске књижевности прве половине деветнаестог вијека, Суботић у овом динамичном раздобљу издава три микроформацијске цјелине: 1) прва деценија 19. вијека, 2) период од 1810. до 1826. године и 3) временска дионица од 1827. до половине деветнаестог вијека.

Поред Доситеја и Вука, који су највише урадили на заснивању националне књижевности, Суботић истиче значај Милована Видаковића, Лукијана Мушицког и Симе Милутиновића Сарајлије. На примјер, Милован Видаковић је много допринио стварању читалачке публике, као нужног предуслова књижевног живота, будући да су му дјела била много читана (иако им је језик био славено-србски).

У расправи „Неке черте из повестнице сербског књижевства” Јован Суботић узима у обзир и културноисторијски аспект књижевне историје. Наглашава важност Давидовићевих *Новина*, значај *Матице српске* и њеног *Летописа*; назначавачи чиниоце који доприносе погоднијем амбијенту за књижевно стварање, као и оне који онемогућавају књижевни развој. Суботић не пропушта да се осврне и на друштвени статус књижевности: „писатељствовање свакога уваженија лишено и као напразно трошење времена и дангуба сматрано” (SUBOTIĆ 1983: 206).

Након што смо укратко представили главни књижевноисторијски текст Јована Суботића, неопходно је поставити сљедеће питање: какав је његов однос према теоријским рјешењима српске књижевне историје која му непосредно претходе? Он напушта биографско-библиографски приступ својствен књигама и радовима којима се конституише књижевноисторијски као посебан вид проучавања српске књижевности. У односу на Добровског, Соларића, Копитара, Бојића, Мушицког и Шафарика, Суботићев концепт представља драгоцен квалитативни помак. Њега примарно занимају она дјела српских писаца која су определијелила карактер и ток књижевности, на основу којих се могу одредити закономјерности унутрашњег књижевног кретања. Зато у Суботићев истраживачки видокруг улази комплекс разноврсних питања: главни писци и њихова најважнија дјела, природа и предмет књижевности, културноисторијски чиниоци, нужни предуслови за развој књижевности, компаративни и аксиолошки аспекти књижевне историје, откривање мијена у књижевности и назначавачи законитости њиховог смјењивања.

Расправу „Неке черте из повестнице сербског књижевства”, проширену невеликим уводним и закључним дијелом, Јован Суботић објављује 1850. године у Бечу у облику књижице под насловом *Einige Grundzuge aus der Geshichte der serbischen Literatur*. Посебно је важан уводни дио у којем Суботић врши подјелу цјелокупне српске књижевности. Прије него што наведемо Суботићев периодизацијски концепт, неопходно је укратко приказати како је то питање рјешавано прије овога аутора.

Утемељивач славистике, Јозеф Добровски, је у свом зборнику *Slovanka* (1814), у одјелку под насловом *Serbica*, извршио „прву периодизацију српске књижевности” (PEVULJA 2012: 319). Српску књижевност Добровски је подијелио на старију и новију: старија се завршава са Ђорђем Бранковићем, док новија започиње са Захаријом Орфелином (ЂОРЂЕВИЋ 1974: 15). Само годину дана послје Добровског, позивајући се на њега, Лазар Бојић ће у књижици *Памјатник мужем у славеносербском књижеству славним* (1815), такође примјенити овај дводјелни периодизацијски концепт српске књижевности видећи, као и његов претходник, као *граничне* писце Ђорђа Бранковића (завршетак старе) и За-

харију Орфелина (почетак нове). Излажући српску књижевност у својој *Историји словенског језика и књижевности према свим нарјечјима* (1826) Павел Јозеф Шафарик задржава већ опробани периодизацијски модел: „Са Бранковићем може се прикладно закључити први период славено-српске књижевности, други или нови почиње са Жефаровићем и траје до наших дана” (KOSTIĆ 1988: 45). Као што се види Шафарик не саопштава оригинално рјешење периодизације српске књижевности. Незнатна разлика у односу на већ примјењена рјешења је у томе што он комбинује термине *први период* и *нова књижевност* те што почетак ове друге везује за *Стематологију* (1741) Христифора Жефаровића.

Суботићеву периодизацију Драгиша Живковић описује на сљедећи начин:

„У том Уводу немачког издања своје књиге Суботић дели нашу књижевност на три периода: први од XII до XV века (помиње наше биографе: Саву, Доментијана, Данила, Цамблака), други од XV до XVII века (дубровачка књижевност; главни представник те књижевности је Гундулић са својим Османом, а поред њега помиње Држића, Менчетића, Палмотића и Ђорђића), трећи – од друге половине XVIII века до 1840, о ком периоду говори у својој књижици” (ŽIVKOVIĆ 1983: 19–20).

Практично истоветан периодизацијски модел Суботић ће задржати и у предговору својој антологији *Цветник српске словесности* (1853)⁴, у којем ће навести још важних запажања и прецизирања. Суботић сваки вијек српске књижевности представља преко главних стваралаца, а уважава и генезу књижевних кретања. Наглашава како су поједина стремљења започета у једном а кулминативну тачку достигла у наредном вијеку. На примјер, „дубровачка књижевност достиже своју вршну тачку” у дјелима Гундулића и Палмотића. Осамнаести вијек је важан због тога што се „књижевност и код аустријских Срба источне цркве подигла” (SUBOTIĆ 1853: 5). Као најважније писце из овога вијека наводи: Алексија Везилића, Јована Рајића, Доситеја Обрадовића, Григорија Трлајића, Павла Ђулинца, Христифора Жефаровића, Захарију Орфелина и Јована Авакумовића.

Главни дио предговора гласи:

„Из горе изложеног прегледа развитка српске словесности види се да у њој три особита, разлучна, окружена књижевства стоје.

Прво се почиње са споменицима језика из XII в., достиже свој цвет у делима краља Стефана, Архиепископа Саве, и монаха Доментијана, па

⁴ Миодраг Поповић *Цветник српске словесности*, погрешно и супротно његовом наслову, означава као „прву антологију српских и хрватских песника” (POPOVIĆ 1985: 102). Сава Дамјанов такође погрешно означава ову важну Суботићеву књигу као „прву историју српске и јужнословенске књижевности од средњег века до ауторовог доба” (DAMJANOV 2009: 277). Он не наводи ни тачан наслов ни годину њеног објављивања.

онда све већма и већма опада, док у омањим летописима сасвим неизслаби.

Друго се почиње са Ђорђем Држићем, подиже се у А. Чубрановићу, Д. Рањини и Дом. Златарићу, и достиже најлепши цвет свој у Ив. Гундулићу, Јун. Палмотићу и Игн. Ђорђићу, па онда изнеможе, и у преводима Бетондића и Перка де Сорго стињава се!

Треће се почиње са распаљивањем огња словесности по различним покрајинама, и осилава се и диже до у наше дане.

Из овога се види, да се наша књижевност за извесна времена невеже. Књижество српско подобно је цветном бокору од три струка, од којих је сваки за себе из општег корена изтерао.

И по овом органском развиту морамо српску литературу у три периода поделити, од којих ће први садржавати *стару*, другиј *дубровачку*, трећиј *нову литературу србску*.

Првиј период почиње се с крајем XII стољећа (1189–1699).

Другиј период почиње са половином XV века, па тече до половине XVIII стољећа (1450–1750).

Трећиј период почиње са XVIII веком и траје и данас” (SUBOTIĆ 1853: 5–6).

Очигледно је да се састављач *Цветника српске словесности* поред строго умјетничких руководио и књижевноисторијским разлозима. Зашто свој антологијски избор, у коме предност увијек имају естетички критеријуми састављача, Суботић започиње периодизацијом српске књижевности, што није уобичајно за књиге овога типа? Одговор је крајње једноставан: зато што код њега, и кад приказује одређена књижевна раздобља и када саставља антологијске изборе, снажно пулсира књижевноисторијска свијест, која је једновремено и израз интегралне националне свијести⁵.

Периодизација српске књижевности коју је установио Јован Суботић значајан је прилог теорији српске књижевне историје и важан напредак у односу на скромно залеђе на које је могао да се позове или ослони у овим рјешењима⁶. Водећи рачуна о самосвојним путањама књижевних кретања, Суботић увиђа да се поједини дијелови српске књижевности преклапају,

⁵ Ту свијест Суботић испољава, као млад човјек, у својој бесједи „Идеја народа, сила њена над духовима људи и дужност чланова народа спрам свога народа”, изговореној у Матици српској, на дан Светог Саве 1840. године (SUBOTIĆ 1840). Такође, поред осталог, и у тексту „Неке мисли о савезу књижевном Словена на југу и тога савеза имену”, објављеном у *Србском летопису* 1839. године (SUBOTIĆ 1939).

⁶ Петар Милосављевић подејећа: „Пре Суботића, двадесетих година, троделни модел српске књижевности направио је Вук Караџић када је српске епске песме објављивао у три књиге, групишући их на оне које говоре о старим временима, на оне о средњим и на песме о новим временима” (MILOSAVLJEVIĆ 2012: 49).

у појединим временским раздобљима напоредо трају. То је чињеница коју књижевни историчар мора констатовати иако, у случају српске књижевности, није условљена строго литерарним разлозима, већ увијек недокучивим закономјерностима историјских путева српског народа.

Суботићев периодизацијски концепт српске књижевности прихватиће најприје Ватрослав Јагић у својој *Историји књижевности народа хрватскога и српскога* (1867) а затим и Стојан Новаковић у *Историји српске књижевности* (прво издање 1867, друго 1871. године). Послије ће га у својим књижевноисторијским синтезама, придруживши му четврти дио (народну књижевност), усвојити и Павле Поповић и Тихомир Остојић. За све ове ауторе карактеристично је да се нису позивали на Суботића, иако су прихватили његову подјелу. Тако је његова периодизација постала општеважећа вриједност српске књижевне историје. Упутно је нагласити да она данас не припада искључиво историји ове науке, као једно од њених рјешења које је у одређеном периоду било примјењивано, а затим застарјело, што је иначе у свакој науци чест случај. Макроформацијска сегментација српске књижевности на четири дијела (стару, средњу, народну и нову књижевност), представља базични оквир *система српске књижевности*, теоријски предуслов за увид у њену цјелину и, слједствено, сегментације изведене по различитим основама и критеријумима.

3. Судбину књижевног дјела Јована Суботића нису одредили негативни судови књижевних историчара које смо цитирали на почетку овога рада. За њега се не може рећи да је полузаборављен стваралац. Такав став се намеће на први поглед и више је мотивисан несразмјером између његовог данашњег књижевноисторијског статуса и високог друштвеног положаја и књижевног угледа који је имао у вријеме свог најинтензивнијег дјеловања: „Он је отварао и затварао разне свечаности, уређивао часописе, био у свим жиријима, председниковао, држао погребне говоре и писао некрологе писцима” (РОРОВИЋ 1985: 97). Суботићев драмски рад пао је у заборав након великог успјеха који је имао средином и крајем деветнаестог вијека. Његово пјесничко дјело маргинализовано је силовитим успоном романтичарске стилске формације, али није трајно изгубило значај. Суботићева заступљеност у најрепрезентативнијим антологијама српске поезије то рјечито потврђује. У *Антологији српског песништва* Миодрага Павловића, књизи заслужној за реактуелизацију и ревалоризацију поезије српског класицизма, Суботићу је указана знатна пажња. Заступљен је са три пјесме, а романтичар Ђура Јакшић, поређења ради, са двије. Заслужан за афирмацију Јована Суботића као пјесника, Павловић у предговору својој знаменитој антологији пише: „Јован Суботић је био наше највеће

изненађење приликом рада на антологији. Његова песма тако изузетне вредности, *Ембриону*, остала је више од сто година незапажена; једна од наших најбољих песама о постојању уопште, тако дуго није ни постојала у трезору наше поезије! Чудна је то песма, и тако мало она личи на оно што је био главни тон наше поезије деветнаестог века! Зрела мисаоно и уметнички, а написана руком човека од двадесет и четири године! Има код Јована Суботића и других вредних песничких творевина што су расуте као пабрици по широком простору осталих неизразитих стихова. Ипак је то песник кога још морамо пажљиво испитивати” (PAVLOVIĆ 1969: 34)⁷. Драгиша Живковић је потенцирао његов допринос формулисању поетике нове српске књижевности, док је Петар Милосављевић указао на незаобилазност Суботићеве књижевнотеоријске мисли. Приређујући 2009. године за штампу друго издање Суботићеве петотомне *Автобиографије*, Сава Дамјанов је аргументовано устврдио да је „њен аутор био мајстор приповедања, умео је динамично и луцидно да исприча не само свој живот него и живот епохе чији је савременик био” (DAMJANOV 2009: 275). Све наведено потврђује тезу да је књижевноисторијски статус једног писца изразито промјенљива категорија и да зависи колико од самог писца толико и од промјена читалачких склоности и очекивања те динамичних мијена интерпретативних приступа.

Цитирана литература

- SKERLIĆ 2006: SKERLIĆ, J. (2006). *Istorija nove srpske književnosti*. Beograd: Zavod za udžbenike. [orig.] СКЕРЛИЋ, Ј. (2006). *Историја нове српске књижевности*. Београд: Завод за удбенике.
- POPOVIĆ 1985: POPOVIĆ, M. (1985). *Istorija srpske književnosti: Romantizam*, knjiga 2, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. [orig.] ПОПОВИЋ, М. (1985). *Историја српске књижевности: Романтизам*, књига 2, Београд: Завод за удбенике и наставна средства.
- LEOVAC 1979: LEOVAC, S. (1979). *Portreti srpskih pisaca XIX veka*. Beograd: Srpska književna zadruga. [orig.] ЛЕОВАЦ, С. (1979). *Портрети српских писаца XIX века*. Београд: Српска књижевна задруга.
- ŽIVKOVIĆ 1983: ŽIVKOVIĆ, D. (1983). *Zasnivanje nacionalne kritike* (prir.). Novi Sad–Beograd: Matica Srpska–Institut za književnost i umetnost. [orig.]

⁷ У *Антологији српске поезије: средње доба* Петра Милосављевића објављено је пет Суботићевих пјесама (Милосављевић 2004: 273–280), а у *Антологији поезије српског романтизма* Слободана Ракитића Суботић је заступљен са осам пјесама (RAKITIĆ 2011: 197–209). Поред Павловићеве *Антологије српског песничтва* узимамо за примјер и ове двије антологије како бисмо илустровали мјесто Јована Суботића у српском пјесничком памћењу, које се обнавља и овјерава управо антологијским књигама.

- ЖИВКОВИЋ, Д. (1983). *Заснивање националне критике* (прир.). Нови Сад–Београд: Матица Српска–Институт за књижевност и уметност.
- MILOSAVLJEVIĆ 2012: MILOSAVLJEVIĆ, P. (2012). *Drugi tok srpske književnosti*. Beograd–Gračanica: Matica srpska u Dubrovniku–Miroslav–Knjižgotvornica Logos. [orig.] МИЛОСАВЉЕВИЋ, П. (2012). *Други ток српске књижевности*. Београд–Грачаница: Матица српска у Дубровнику–Мирослав–Књиготворница Логос.
- DERETIĆ 1996: DERETIĆ, J. (1996). *Put srpske književnosti*. Beograd: Srpska književna zadruga. [orig.] ДЕРЕТИЋ, Ј. (1996). *Пут српске књижевности*. Београд: Српска књижевна задруга.
- PEVULJA 2012: PEVULJA, D. (2012). „Doprinos Jovana Ristića i Jovana Subotića srpskoj književnoj istoriji”, u: *Na počecima srpske filologije* (прир.) Gordana Ilić Marković, Ana Krečmer i Miloš Okuka, Peter Lang: Frankfurt am Main–Berlin–Bern–Bruxlles–New York–Oxford –Vien. [orig.] ПЕВУЉА, Д. (2012). „Допринос Јована Ристића и Јована Суботића српској књижевној историји”, у: *На почецима српске филологије* (прир.) Гордана Илић Марковић, Ана Кречмер и Милош Окука, Peter Lang: Frankfurt am Main–Berlin–Bern–Bruxlles–New York–Oxford –Vien.
- KOSTIĆ 1988: KOSTIĆ, J. Ђ. (1988). *Pavel Jozef Šafarik o novoj srpskoj književnosti*. Beograd: Balkanološki institut. [orig.] КОСТИЋ, Ј. Ђ. (1988). *Павел Јозеф Шафарик о новој српској књижевности*. Београд: Балканолошки институт.
- ЂОРЂЕВИЋ 1974: ЂОРЂЕВИЋ, N. (1974). „Doprinos Jozefa Dobrovskog upoznavanju Evrope sa našom kulturom i tradicijom”, u: *Zbornik za slavistiku*, број 4, Novi Sad: Matica srpska, str. 15–29. [orig.] ЂОРЂЕВИЋ, Н. (1974). „Допринос Јозефа Добровског упознавању Европе са нашом културом и традицијом”, у: *Зборник за славистику*, број 4, Нови Сад: Матица српска, стр. 15–29.
- SUBOTIĆ 1983: SUBOTIĆ, J. (1983). „Neke čerte iz povestnice serbskog knjižestva”, u: *Zasnivanje nacionalne kritike*, Dragiša Živković (прир.), Novi Sad–Beograd: Matica Srpska–Institut za književnost i umetnost, str. 195–214. [orig.] СУБОТИЋ, Ј. (1983). „Неке черте из повестнице сербског књижества”, у: *Заснивање националне критике*, Драгиша Живковић (прир.), Нови Сад–Београд: Матица Српска–Институт за књижевност и уметност, стр. 195–214.
- SUBOTIĆ 1853: SUBOTIĆ, J. (1853). *Cvetnik srpske slovesnosti*, Већ. [orig.] СУБОТИЋ, Ј. (1853). *Цветник српске словесности*, Беч.
- MILOSAVLJEVIĆ 2004: MILOSAVLJEVIĆ, P. (2004). *Antologija srpske poezije: srednje doba*. Beograd: Srpska književna zadruga–BIGZ. [orig.] МИЛОСАВЉЕВИЋ, П. (2004). *Антологија српске поезије: средње доба*. Београд: Српска књижевна задруга–БИГЗ.
- RAKIĆIĆ 2011: RAKIĆIĆ, S. (2011). *Antologija poezije srpskog romantizma*. Beograd: Srpska književna zadruga. [orig.] РАКИТИЋ, С. (2011). *Антоло-*

- gija поезије српског романтизма*. Београд: Српска књижевна задруга.
- PAVLOVIĆ 1969: PAVLOVIĆ, M. (1969). *Antologija srpskog pesništva*. Београд: Српска књижевна задруга. [orig.] ПАВЛОВИЋ, М. (1969). *Антологија српског песништва*. Београд: Српска књижевна задруга.
- DAMJANOV 2009: DAMJANOV, S. (2009). „Autobiografija kao roman”, u: Jovan Subotić, *Autobiografija* (pogovor), Novi Sad: Gradska biblioteka, str. 275–286. [orig.] ДАМЈАНОВ, С. (2009). „Аутобиографија као роман”, у: Јован Суботић, *Аутобиографија* (поговор), Нови Сад: Градска библиотека, стр. 275–286.
- SUBOTIĆ 1839: SUBOTIĆ, J. (1839). „Неке misli o sojuzu književnom Slovena na jugu i toga sojuza imenu”, *Serbski letopis*, Novi Sad: Matica srpska, 93–124. [orig.] СУБОТИЋ, Ј. (1839). „Неке мисли о сојузу књижевном Словена на југу и тога сојуза имену”, *Сербски летопис*, Нови Сад: Матица српска, 93–124.
- SUBOTIĆ 1840: SUBOTIĆ, J. (1840). „Ideja naroda, sila njena nad duhovima ljudi i dužnost členova naroda spram svoga naroda”, *Serbski letopis*, Novi Sad: Matica srpska, 1–44. [orig.] СУБОТИЋ, Ј. (1840). „Идеја народа, сила њена над духовима људи и дужност членова народа спрам свога народа”, *Сербски летопис*, Нови Сад: Матица српска, 1–44.

Duško Pevulja

JOVAN SUBOTIĆ'S PERIODIZATION OF SERBIAN LITERATURE

Among various different fields in which he was greatly successful, Jovan Subotić also left his mark when it comes to theory of Serbian literary history. He was not a literary historian but in some of his papers that belong to this field he came to conclusions that were often applied and taken over, and haven't lost their value even today. Although reliably perceiving literature of the 19th century from the literary-historical aspect, in his paper „Неке черте из поведнице сербског књижества”, in its expanded version in German language and in the preface of the anthology *Цветник српске словесности*, Subotić establishes his own periodization concept of the entire Serbian literature, confirming one of the key aspects of every literary history- that the isolated parts of a national literature, as well as the problem of its development, can't be shown without the insight into it as a whole. Various literary-historical theories that he established represent Subotić as a versatile author who knew how to think and had a specific literary-historical awareness.

Key words: Jovan Subotić, history of Serbian literature, literary-historical consciousness, periodization of Serbian literature.